

Overordnet retningslinje for pasient- og pårørendeopplæring (PPO)

Side 1 av 5

Dokumentplassering:

I.5.2.7-3

Godkjent dato:

18.03.2024

Revideres innen:

18.03.2027

Sist endret:

19.11.2024

Versjon:

1.10

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Kvalitet og pasientsikkerhet/Pasient- og pårørendeopplæring

ENDRINGER FRA FORRIGE VERSJON: Oppdatere lenker

HENSIKT OG OMFANG

Retningslinjen gjelder alle klinikker i sykehuset, og beskriver hvordan ledere og helsepersonell skal jobbe systematisk med pasient- og pårørendeopplæring (PPO).

Retningslinjen skal bidra til å sikre rutiner og enhetlig praksis for PPO i sykehuset, som ledd i kvalitet- og pasientsikkerhetsarbeidet og for å hindre uønsket variasjon.

BAKGRUNN

Opplæring av pasienter og pårørende er en av spesialisthelsetjenestens fire hovedoppgaver¹. Pasient og pårørende har rett til medvirkning og informasjon². Helsepersonell skal gi informasjon til den som har krav på det³, og skal så langt som mulig sikre at informasjonen er forstått².

- PPO skal bidra til at pasienter og pårørende får tilpasset informasjon og opplæring^{1,2,3,4,5}
- PPO skal bidra til pasientsikkerhet ved å øke helsekompetanse gjennom tilpasset helsekommunikasjon og medvirkning. Helsekompetanse er evne til å forstå, vurdere og anvende helseinformasjon for å kunne treffe kunnskapsbaserte beslutninger relatert til egen helse^{6,7}
- PPO skal bidra til ønsket effekt og etterlevelse av behandling, og redusere behovet for reinnleggelser^{8,9,10}
- PPO skal bidra til å sette pasient og pårørende i stand til å mestre helseutfordringer og fremme livskvalitet⁸
- PPO skal bidra til likeverdige helsetjenester^{9,10,11}

ROLLER OG ANSVAR

- **Administrerende direktør** har ansvar for at sykehuset etterlever plikten til å gi PPO, samt ansvar for at PPO inngår i samarbeidsavtaler og samhandling om pasientforløp mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene^{6,12,13}
- **Fagdirektør** har ansvar for systemer og strukturer som understøtter klinikkens arbeid med PPO. Fagavdelingen ved Kompetanseenhet for pasient- og pårørendeopplæring skal veilede avdelingene og bidra til kompetanseheving
- **Klinikkdirektør** har ansvar for at PPO er forankret og integrert i klinikken, og er inkludert i pasientforløp
- **Avdelingsleder og øvrig linjeledelse** har ansvar for at PPO er implementert i avdelingens virksomhet og at ansatte har nødvendig kompetanse
- **Helsepersonell** identifiserer pasient og pårørendes behov for informasjon og opplæring, tilbyr, planlegger, gjennomfører, evaluerer og dokumenterer

FREMGANGSMÅTE

Pasient- og pårørendeopplæring skal være integrert i behandlingen

- Opplæring skal være målrettede, tilpassede og kunnskapsbaserte læringsaktiviteter som sikrer medvirkning og fremmer helse^{9,14,15}
- Læringsaktiviteter kan være veiledning, undervisning, rådgivning, informasjonsutveksling, samtale, ferdighetstrening, fysisk aktivitet, lek og spill. Læring kan også fremmes gjennom psykoedukasjon, kognitiv tilnærming med mer

Utarbeidet av: Hildegunn Edløy Holstvoll, Ingun Benno Petterson og Helene Morvik	Fagansvarlig: Helene Morvik	Verifisert av: []	Godkjent av: Susanne M Sørensen Hernes	Dok.nr: D53933
---	--------------------------------	----------------------	--	-------------------

		Overordnet retningslinje for pasient- og pårørendeopplæring (PPO)			Side: 2 Av: 5
Dokument-id: I.5.2.7-3	Utarbeidet av: Hildegunn Edløy Holstvoll, Ingun Benno Petterson og Helene Morvik	Fagansvarlig: Helene Morvik	Godkjent dato: 18.03.2024	Godkjent av: Susanne M Sørensen Hernes	Revisjon: 1.10

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Kvalitet og pasientsikkerhet/Pasient- og pårørendeopplæring

- Opplæringen kan tilbys muntlig, skriftlig, digitalt, individuelt eller i gruppe

Pasient- og pårørendeopplæring skal inngå i hele pasientforløpet

- Tilby pasientene informasjon og opplæring gjennom hele pasientforløpet^{2,8}, særlig ved diagnostisering, oppstart av- og endringer i behandling, ved utskrivelse og andre overganger¹⁶, samt når fysisk eller psykisk tilstand hos pasienten tilsier det^{2,4,8,14}
- Tilby pårørende informasjon og opplæring i henhold til deres rettigheter og helsepersonells plikt^{2,3,4,17}. Pårørende bør involveres på et tidlig tidspunkt¹⁷
- Vurder følgende spørsmål i planlegging, gjennomføring og evaluering av PPO i de ulike fasene av pasientforløpet¹⁸:
 - Hvem er målgruppen for opplæring?
 - Hvilke læreforutsetninger og behov har pasient og pårørende?
 - Hva er målet med opplæringen?
 - Hva skal innholdet i opplæringen være?
 - Hvilke læringsaktiviteter er hensiktsmessig i opplæringen?
 - Hvem skal gi opplæringen?
 - Hvilke muligheter og begrensninger kan påvirke opplæringen?

Pasient- og pårørendeopplæring skal tilpasses den enkeltes ståsted og behov

- Informasjon skal gis på en hensynsfull måte³
- Opplæringen skal tilpasses individuelle forutsetninger som alder, sanse- og funksjonstap, modenhet, erfaring, kultur- og språkbakgrunn, behov og helsekompetanse^{2,4,5,8, 14,19}. Vurder behov for tolk²⁰

Pasient- og pårørendeopplæring skal være kunnskapsbasert og forankret i teori

- Dette innebærer kunnskap basert på forskning, erfaringer fra praksis, og pasient- og pårørendes kunnskap, ønsker og behov^{9,14}
- Opplæringen bør være forankret i et teoretisk rammeverk^{14,15}
- Helsepersonell skal anvende helsepedagogiske prinsipper som fremmer læring, medvirkning og mestring²¹

Pasient- og pårørendeopplæring skal evalueres

- Gjennomføres regelmessig ved systematisk innhenting av erfaringer fra pasienter og pårørende etter opplæring, for å undersøke måloppnåelse og opplevd nytteverdi^{16,22,23}
- Resultatene skal inngå i kontinuerlig forbedringsarbeid^{6,14,15}

Pasient- og pårørendeopplæring skal gis av kompetent helsepersonell

- Helsepersonell skal ha tilgang til kompetanseheving for å tilegne seg og opprettholde kunnskap, holdninger og ferdigheter innen pasient- og pårørendeopplæring^{6,14,15,24}
- Relevante kompetanseområder for helsepersonell er helsekompetanse⁶, brukermedvirkning¹¹, helsekommunikasjon⁶, helsepedagogikk^{24,25}, helsepsykologi, helsefremming, samvalg⁸, læring og mestring²⁶, og medisinskfaglig kompetanse²⁵

Pasient- og pårørendeopplæring skal dokumenteres i pasientens journal

- Opplæringen skal kodes og dokumenteres i pasientens journal (DIPS) etter gjeldende retningslinje for å sikre forsvarlig oppfølging av pasient og pårørende²⁷

 SØRLANDET SYKEHUS	Overordnet retningslinje for pasient- og pårørendeopplæring (PPO)				Side: 3 Av: 5
Dokument-id: I.5.2.7-3	Utarbeidet av: Hildegunn Edløy Holstvoll, Ingun Benno Petterson og Helene Morvik	Fagansvarlig: Helene Morvik	Godkjent dato: 18.03.2024	Godkjent av: Susanne M Sørensen Hernes	Revisjon: 1.10

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Kvalitet og pasientsikkerhet/Pasient- og pårørendeopplæring

LITTERATURHENVISNINGER

1. Spesialisthelsetjenesteloven. (1999). Lov om spesialisthelsetjenesten mv. (LOV-1999-07-02-61). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-61>
2. Pasient- og brukerrettighetsloven. (1999). Lov om pasient- og brukerrettigheter (LOV-1999-07-02-63) Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>
3. Helsepersonelloven. (1999) Lov om helsepersonell mv. (LOV-1999-07-02-64). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-64>
4. Helse- og omsorgsdepartementet. (2021). *Vi – de pårørende. Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan*. Hentet fra [Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan - regjeringen.no](https://regjeringen.no/regjeringens-paerendestrategi-og-handlingsplan)
5. Forskrift om habilitering og rehabilitering. (2001). Forskrift om habilitering og rehabilitering (FOR-2001-06-28-765). Lovdata. [Forskrift om habilitering og rehabilitering - Lovdata](https://lovdata.no/forskrift/2001-06-28-765)
6. Helse- og omsorgsdepartementet. (2020). *Strategi for å øke helsekompetansen i befolkningen*. Hentet fra [Strategi for å øke helsekompetansen i befolkningen, 2019–2023 \(regjeringen.no\)](https://regjeringen.no/strategi-for-a-oke-helsekompetansen-i-befolkningen)
7. Helse Sør-Øst RHF. (2021). *Regional delstrategi for pasientsikkerhet og kvalitetsforbedring. Satsingsområder og tiltak. 2021*. Hentet fra [Kvalitet og pasientsikkerhet - Helse Sør-Øst RHF \(helse-sorost.no\)](https://helse-sorost.no/kvalitet-og-pasientsikkerhet)
8. Helse- og omsorgsdepartementet. (2019). *Nasjonal helse- og sykehusplan 2020-2023. (Meld.St.7.(2020-2023)* Hentet fra [Nasjonal helse- og sykehusplan 2020-2023 - regjeringen.no](https://regjeringen.no/nasjonal-helse-og-sykehusplan-2020-2023)
9. "Patient experience in adult NHS services: improving the experience of care for people using adult NHS services" (NICE Clinical Guidelines, No. 138.National Clinical Guideline Centre (UK), London: Royal College of Physicians; 2012 Feb.); <https://L2W.no/tuky>
10. Helsedirektoratet. (2015). *Veileder om rehabilitering, habilitering, individuell plan og koordinator*. Hentet fra [Rehabilitering, habilitering, individuell plan og koordinator - Helsedirektoratet](https://helsedirektoratet.no/veileder-om-rehabilitering-habilitering-individuell-plan-og-koordinator)
11. Meld. St. 34 (2015-2016). *Verdier i pasientens helsetjeneste – Melding om prioritering*. [Meld. St. 34 \(2015–2016\) - regjeringen.no](https://regjeringen.no/meld-st-34-2015-2016)
12. Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011). Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (LOV-2011-06-24-30). Hentet fra [Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. \(helse- og omsorgstjenesteloven\) - Lovdata](https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30)
13. Helse- og omsorgsdepartementet. (2011)*Samhandlingsreformen – Lovpålagte samarbeidsavtaler mellom kommuner og regionale helseforetak/helseforetak*. Nasjonal veileder. Hentet fra [Samhandlingsreformen - Lovpålagte samarbeidsavtaler mellom kommuner og regionale helseforetak/helseforetak - regjeringen.no](https://regjeringen.no/samhandlingsreformen-lovpaaagte-samarbeidsavtaler-mellom-kommuner-og-regionale-helseforetak/helseforetak)
14. Zangi, H.A., Ndosì, M., Adams, J., Andersen, L., Bode, C., Boström, C., van Eijk-Hustings, Y., Gossec, L., Korandová, J., Mendes, G., Niedermann, K., Primdahl, J., Stoffer, M., Voshaar, M., van Tubergen, A. (2015). EULAR recommendations for patient education for people with inflammatory arthritis. *Ann Rheum Dis* 2015; 74:954-962. <http://dx.doi.org/10.1136/annrheumdis-2014-206807>
15. Sundhedsstyrelsen (2012) *Kvalitetssikring af patientuddannelse* (Faglig rådgivning. Udgivelse 10). <https://www.sst.dk/da/Udgivelser/2012/Kvalitetssikring-af-patientuddannelse>
16. Helsedirektoratet (2019). *Nasjonal handlingsplan for pasientsikkerhet og kvalitetsforbedring 2019 – 2023*. Hentet fra: [Nasjonal handlingsplan for pasientsikkerhet og kvalitetsforbedring - Helsedirektoratet](https://helsedirektoratet.no/nasjonal-handlingsplan-for-pasientsikkerhet-og-kvalitetsforbedring)

		Overordnet retningslinje for pasient- og pårørendeopplæring (PPO)			Side: 4 Av: 5
Dokument-id: I.5.2.7-3	Utarbeidet av: Hildegunn Edløy Holstvoll, Ingun Benno Petterson og Helene Morvik	Fagansvarlig: Helene Morvik	Godkjent dato: 18.03.2024	Godkjent av: Susanne M Sørensen Hernes	Revisjon: 1.10

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Kvalitet og pasientsikkerhet/Pasient- og pårørendeopplæring

17. Helsedirektoratet. (2017). *Pårørendeveileder*. Nasjonal veileder. Hentet fra: [Pårørendeveileder - Helsedirektoratet](#)
18. Nasjonal kompetansetjeneste for læring og mestring innen helse (2018) *Didaktisk relasjonsmodell*. Hentet 27. mai fra: [Didaktisk relasjonsmodell - mestring.no](#)
19. Forskrift om barns opphold i helseinstitusjon. (2001). Forskrift om barns opphold i helseinstitusjon. (FOR-2000-12-01-1217) Lovdata. [Forskrift om barns opphold i helseinstitusjon - Lovdata](#)
20. Helsedirektoratet. (2011) *Veileder om kommunikasjon via tolk for ledere og personell i helse- og omsorgstjenestene*. Hentet fra: [Tolketjeneste - Veileder om kommunikasjon via tolk for ledere og personell i helse- og omsorgstjenestene](#)
21. Nasjonal kompetansetjeneste for læring og mestring innen helse (2019) *Helsepedagogikk*. Hentet fra [Helsepedagogikk - mestring.no](#)
22. Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten. (2017) (FOR-2016-10-28-1250) Lovdata. [Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten - Lovdata](#)
23. Helsedirektoratet. (2015) *Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer*. Hentet fra [Pasient- og brukerrettighetsloven - Helsedirektoratet](#)
24. Nasjonal kompetansetjeneste for læring og mestring innen helse (2019) *Håndbok i helsepedagogikk – Kunnskapsbaserte anbefalinger ved utvikling av kurs i helsepedagogikk for fagpersoner og brukerrepresentanter*. Hentet fra: [Håndbok helseped 260619.pdf \(mestring.no\)](#)
25. Nasjonal kompetansetjeneste for læring og mestring innen helse (2018) *Helsepedagogiske kompetanseområder*. Hentet fra [Helsepedagogiske kompetanseområder - mestring.no](#)
26. Nasjonal kompetansetjeneste for læring og mestring (2018). *Sentrale begreper og teorier for fagområdet læring og mestring innen helse* (Rapport 1 2018). [https://mestring.no/wp-content/uploads/2019/03/Rapport-begreper-og-teorier ENDELIG 140319-2.pdf](https://mestring.no/wp-content/uploads/2019/03/Rapport-begreper-og-teorier_ENDELIG_140319-2.pdf)
27. Pasientjournalforskriften. (2019). Forskrift om pasientjournal. (FOR-2019-03-01-168). Lovdata. [Forskrift om pasientjournal \(pasientjournalforskriften\) - Lovdata, § 7](#)

 SØRLANDET SYKEHUS	Overordnet retningslinje for pasient- og pårørendeopplæring (PPO)				Side: 5 Av: 5
Dokument-id: I.5.2.7-3	Utarbeidet av: Hildegunn Edløy Holstvoll, Ingun Benno Petterson og Helene Morvik	Fagansvarlig: Helene Morvik	Godkjent dato: 18.03.2024	Godkjent av: Susanne M Sørensen Hernes	Revisjon: 1.10

Foretaksnivå/Virksomhetsstyring/Kvalitet og pasientsikkerhet/Pasient- og pårørendeopplæring

Kryssreferanser

I.2.12-1	Religiøs og kulturell støtte til pasienter ved SSHF
I.4-3	Tolketjeneste i SSHF
I.5.2.7-5	Presentasjon til implementeringsstøtte retningslinje for pasient- og pårørendeopplæring sshf
I.5.2.7-7	Individuell pasient- og pårørendeopplæring (PPO) - retningslinje
I.5.2.8-1	Barn som pårørende-arbeidet - overordnet prosedyre - SSHF
I.6.2.1.4-35	Metoderapport retningslinje pasient- og pårørendeopplæring

Eksterne referanser

[eHåndbok - Pasientmedvirkning og helsekommunikasjon \(ous-hf.no\)](#)

[eHåndbok - Pasient- og pårørendeopplæring i gruppe \(ous-hf.no\)](#)

[eHåndbok - Pasient- og pårørendeopplæring. Registrering og dokumentasjon av gruppebasert opplæring \(ous-hf.no\)](#)

[eHåndbok - Pasientinformasjon - utarbeidelse, revidering og styring \(ous-hf.no\)](#)

[eHåndbok - Åndelige og eksistensielle behov hos pasienter og pårørende \(ous-hf.no\)](#)